

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING TAFAKKURINI
RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING ROLI**

Islomova Fazilat

Samarqand viloyati Payariq tumani
MTBga qarashli 6-sonli DMTT da tarbiyachi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada innovatsion texnologiyalar yordamida bola tafakkurini o`stirish, mantiqiy fikrlashga o`rgatish, tarbiya jarayonida texnologik o`yinlardan foydalanish haqida so`z yuritiladi

KALIT SO`ZLAR: ma`naviy-estetik, "O`zbekim dasturlari", elektron nashrlar, o`yinli texnologiyalar

KIRISH

O`zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 30- sentabrdagi —Maktabgacha ta`lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to`g`risidagi farmoni hamda — O`zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta`lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to`g`risidagi qaroriga muvofiq bu sohada yangi tizim yaratildi. Ushbu tizim oldiga maktabgacha ta`lim sohasida yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, maktabgacha ta`lim muassasalari davlat va nodavlat tarmog`ini kengaytirish hamda moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan ta`minlash, maktabgacha ta`lim muassasalariga bolalarni qamrab olishni keskin oshirish, ta`lim-tarbiya jarayonlariga zamonaviy ta`lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish orqali bolalarni har tomonlama intellektual, ma`naviy-estetik, jismoniy rivojlantirish, ularni maktabga tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash vazifalari qo`yildi.

ASOSIY QISM

Maktabgacha yoshdagi bola bilan ta`lim-tarbiya qanchalik erta boshlansa, samarasi shunchalik barvaqt namoyon bo`ladi va bolaning butun hayotiga ijobiy ta`sir qiladi. Shunday ekan, bolalar mantiqiy tafakkurini rivojlantirish asosiy vazifalardan biriga aylanadi. Tasavvur etish, tafakkurning, mantiqiy fikrlashning rivojlanishidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar mashg`ulotlaridagi asosiy vazifalardan biri – bola miyasida buyum va hodisalar haqidagi axborotni tasavvur ettirish. Masalan, rasm chizish, turli o`yinlar, kubiklardan biron-bir narsa yasash orqali bola ana shu axborotni tafakkurida rivojlantiradi. Ushbu tafakkur turi boshqa tafakkur turlariga asos bo`lib, so`z boyligi, mantiqiy tafakkurning shakllanishi, kelajakdagi maktab darslarini a`lo darajada o`zlashtirishda ko`maklashadi.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Buning asosiy sabablaridan biri an'anaviy ta'limda bolalarni maktabgacha ta'limda o'yin texnologiyalar asosida kasb-hunarga qiziqishlarini oshirish hozirgi kunda yaxshi natija berayotgan texnologiyalardan biri hisoblanadi. Tarbiyachi bu jarayonda bolaning shakllanishi, rivojlanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi. O'yinli texnologiyalar ta'lim jarayonida sifat samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash jarayonini shakllantiradi. Bolalarda mavzuni o'rganishga ishtiyoq va qiziqishni oshiradi, bilimlarni mustahkamlash, o'zlashtirish, ulardan amaliyotda erkin foydalanish ko'nikma, malakalarini shakllantiradi.

O'zbekistonda birinchi marta maktabgacha yoshdagi bolalar uchun multimedia dasturi ishlab chiqildi. Ushbu dastur "Rang va shakllarni o'rganamiz" deb nomlanib, "O'zbekim dasturlari" yaratilgan bo'lib, bolalarning ranglar va shakllarni ajrata olish ko'nikmalarini oshirish hamda qiziqarli o'yinlar va misollar orqali mantiqiy tafakkurga o'rgatishga qaratilgan. Bolalar dastur yordamida qizil, sariq, oq, jigarrang, ko'k, yashil kabi ranglarni oson ajrata boshlaydilar, doira, uchburchak, to'rtburchak kabi sodda shakllarni, shuningdek, narsa-buyumlarni ma'lum bir belgilariga qarab tasniflashni o'rganadilar. Kiritilgan turli rasmlar va qisqa multfilmlar orqali bolalarning o'simlik va hayvonot dunyosi bilan yanada yaqindan tanishuvlari ta'minlanadi. O'quv jarayonidagi rag'batlantirish yordamida esa bolalarni bilim olishga qiziqtirib boriladi. Dastur maktabgacha yoshdagi bolalarning kompyuterda ishlash normalariga asoslangan bo'lib, bolalar dastur bilan mustaqil ishlay oladilar. "Rang va shakllarni o'rganamiz" nomli ushbu multimediyada dasturi maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan dasturlar tizimining dastlabki namunasidir. Hozirgi kunda "O'zbekim dasturlari" elektron nashrlar tahririyati tomonidan shu turkumdagi yana yangi dasturlar tayyorlanmoqda. Ular bolalarda mantiqiy tafakkurni shakllantirish, sanoq va matematik amallarni tez va oson bajarish ko'nikmalarini hosil qilish ingliz, rus alifbolarini o'rgatish va boshqa shu kabilar yo'nalishlarni o'z ichiga olgan. Bugungi kunda kompyuter deyarli har bir oilada bor, shu bois u hatto kichkintoylarda ham qiziqish uyg'otishi tabiiy. Axir ularga biroz vaqtingizni nima uchundir monitorga qaragan holda o'tkazishingiz juda qiziq-da. Sirli narsalar esa odamlarni har doim o'ziga tortib kelgan. Agar sizga internet va uning imkoniyatlari, filmlar va kliplar tomosha qilish qiziqarli bo'lsa, yoki ishingiz ba'zi bir dasturlar bilan bog'liq bo'lsa, unda farzandingizga ushbu mashinaning mavjudlik fakti, undan kelayotgan tovushlar va monitordagi rasmlar qiziqarli bo'ladi. Bolalarni tilga qiziqtirish biroz qiyinchilik tug'diradi, sababi ularga tillar boshida yoqmaydi, chunki ular tushunarsiz-da, ammo vaqt o'tgan sayin, turli qiziqarli o'yinlar yordamida ularni qiziqtirib qo'yishi mumkin. Mazkur o'yinlar turli murakkablik darajasida bo'lib, bu bolalarning turli yosh davrlariga mo'ljallangan, ya'ni alfavit va oddiy so'zlardan iborat o'yinlar, bu o'yinlar mashg'ulotlarni endigina boshlaganlar uchun mo'ljallangan, shuningdek, yuqoriroq darajaga erishgan bolalar uchun animatsiyali rasmlar,

qiziqarli viktorinalar shaklidagi o'yinlar ham mavjud. Ertak, topishmoq va hikoyalarning audio formatini ham topish mumkin. Har bir o'yinlar qiziqarli uslublarda, biror bir mavzuni qamragan, ular ertak yoki kitob qahramonidan foydalangan holda ishlangan. Til talaffuzini esa karaoke yordamida dars jarayonida yoki darsdan so'ng individul yoki guruh tartida tekshirish imkoniyati bo'ladi. Kichkintoyning yoshi sal ulg'ayishi bilan otasi yoki onasining tizzasida o'tirib, shunchaki kuzatish unga kamlik qilib qoladi. Endi u jarayonda qatnashishni, uni ushlab ko'rishni, o'ylashni istaydi. Bunday holatda bolani oz-ozdan kompyuterga o'rgatish kerak. Ammo esingizda bo'lsin, bu kuniga 15-20 daqiqadan oshmasligi lozim. Kompyuter o'sha televizordan ko'p zarar yetkazmasligi anchadan buyon hamma ma'lum. Ammo bolani shunchaki kresloga o'tqazib qo'yib, kompyuterni butunlay ixtiyoriga topshirish ham unchalik to'g'ri emas. Birinchidan, bu nafaqat kompyuter uchun salbiy oqibatlarni keltirishi mumkin, ikkinchidan, bolani biror ish bilan, masalan, qiziqarli o'yin bilan band qilgan ma'qul.

Chet tillarini rivojlantiradigan o'yinlar. Tillar kichkintoylarga asosan boshida yoqmaydi, chunki ular tushanarsiz-da, ammo o'yinlar ularni qiziqtirib qo'yishi mumkin. Ularning turli darajalari mavjud: endigina boshlaganlardan (alfavit va oddiy so'zlar) tortib, to yuqoriroq darajagacha (animatsiyali rasmlar, qiziqarli viktorinalar). Ko'pgina ertak va hikoyalarni hatto audio-formatda ham tinglash mumkin. O'yinlar qiziqarli uslublarda, biror bir ertak yoki kitob qahramonidan foydalangan holda ishlangan. Talaffuzni karaoke yordamida tekshirish mumkin.

XULOSA

Ko'plab mualliflar shu narsani ko'rsatib o'tadilarki, o'yinli texnologiyalarning rivojlanishi bolada ijodiy xususiyatdagi qobiliyatlarning paydo bo'lishi bilan bog'liq bo'lib, bu qobiliyatlar o'yin davomida rivojlanib boradi. Maktabgacha yoshdagi bolaning o'yindagi ijodkor g'oyasini keltirib chiqarishga, uni amalga oshirishga, o'z bilimlarini va tasavvurlarini kombinatsiyalashtirishga, o'z fikrlari va hissiyotlarini chin dildan qobiliyatlarida ifodalashga, qiyofani yaratishga, uni rol o'ynash jarayonida o'ylab chiqarishga va uni yuzaga chiqarishga qobilligida va boshqa shu kabilarda ifodalanadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 19 iyuldagi "Maktabgacha ta'lim sohasiga innovatsion yondashuvlarni joriy etish loyihalarini amalga oshirish uchun eksperimental maydonchalarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 605-sonli Qarori.
2. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari. -T., 2018.
3. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. -T., 2018 yil.
4. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009.